

STRESZCZENIE POLSKIEGO

NARZĘDZIA NAJLEPSZYCH PRAKTYK

do uznawania i wykonywania porozumień w sprawach rodzinnych
dotyczących dzieci w Unii Europejskiej
(Porozumienie w sprawie relokacji)

This project was funded by the European Union's Justice Program (2014-2020)

Polskie Narzędzie Najlepszych Praktyk do uznawania i wykonywania porozumień w sprawach rodzinnych dotyczących dzieci w Unii Europejskiej

Autorzy:

Część polska:

Dr. hab. Agnieszka Frąckowiak-Adamska,
Uniwersytet Wrocławski

Część ogólna UE:

Juliane Hirsch, LL.M., Consultant on Private
International Law and International Family Law

Tłumaczenie: Dorota Młodzianowska-Pilczuk
Edycja I. 2020 r.
Berlin

(c) J. Hirsch & A. Frąckowiak-Adamska, all rights reserved

Projekt AMICABLE to współfinansowany przez UE projekt opracowany przez koordynatora projektu MiKK - International Mediation Centre for Family Conflict and Child Abduction. Projekt jest realizowany przez Konsorcjum Partnerów z czterech różnych krajów UE: Uniwersytet Mediolano-Bicocca (Włochy), Uniwersytet Wrocławski (Polska), Uniwersytet w Alicante (Hiszpania) i MiKK (Niemcy). Partnerzy Konsorcjum opracowali dla swoich krajów cztery specyficzne dla danego kraju Narzędzia Dobrych Praktyk. Więcej szczegółów na temat projektu AMICABLE znajduje się na stronie internetowej projektu: <https://www.amicable-eu.org/>

Konsorcjum projektowe:

Streszczenie

Krok 1

Polska

Streszczenie – porozumienie w sprawie międzynarodowej relokacji

(Szczegółowe omówienie zagadnienia znajduje się w Polskim Narzędziu Najlepszych Praktyk)

Międzynarodowa relokacja dziecka wewnątrz UE: Rodzice dziecka (10 l.), którzy nie pozostają w związku małżeńskim, rozstają się, przy czym ich miejsce zwykłego pobytu znajduje się w Polsce. Rodzice, wykonując wspólnie prawo do opieki nad dzieckiem, uzgadniają, że:

- matka dziecka wyprowadzi się z nim z Polski do państwa B w UE;
- ojciec, który pozostanie w Polsce, będzie realizował kontakt osobisty z dzieckiem co czwarty weekend oraz podczas szkolnych wakacji;
- ojciec będzie co miesiąc przekazywał matce 200 euro tytułem świadczenia alimentacyjnego na rzecz dziecka.

Rodzice sporządzili w formie pisemnej szczegółowe porozumienie. Między rodzicami nie toczy się obecnie postępowanie prawne.

Krok I: Przeprowadzenie analizy unijnych i międzynarodowych ram prawnych pozwalającej na ustalenie kraju, w którym nadanie porozumieniu rodzinnemu prawnie obowiązującej mocy oraz wykonalności zapewni najefektywniejsze skorzystanie z mechanizmu transgranicznej uznawalności i wykonalności prawa unijnego / międzynarodowego.

W przypadku porozumień relokacyjnych zawierających ustalenia w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej, takich jak porozumienie w opisanym powyżej przypadku, należy przyjąć, że najważniejszym „punktem wyjściowym jurysdykcji” jest **państwo zwykłego pobytu dziecka** w chwili, w której porozumieniu nadaje się moc prawnie obowiązującą i wykonalność. Jeśli zatem rodzice mają wolę nadania mocy obowiązującej porozumieniu przed relokacją, najważniejszym „punktem wyjściowym jurysdykcji” byłoby państwo, w którym dziecko aktualnie zamieszkuje (Polska).

Streszczenie

Krok 2

Krok 2: Możliwości prawne nadania przez polskie organy mocy wiążącej porozumieniu na terenie Polski

W Polsce, w przypadku zawarcia przez rodziców, opisanego powyżej porozumienia rodzicielskiego, która reguluje sprawy miejsca pobytu dziecka, kontaktów z nim oraz świadczeń alimentacyjnych na jego rzecz (i nie dotyczy kwestii rozvodu ani przyznania władzy rodzicielskiej), istnieje kilka możliwości nadania mocy obowiązującej i wykonalności porozumieniu zawartego przez rodzinę.

Opcja nr 1 (metoda A) – homologacja ugody uzyskanej bez mediacji,

Opcja nr 2 (metoda A) – homologacja ugody zawartej w procesie mediacji,

Opcja nr 3 (metoda A) – skierowanie sprawy do sądu i zawarcie ugody sądowej,

Opcja nr 4 (metoda B) – sporządzenie porozumienia jako dokumentu urzędowego przed notariuszem (w formie aktu notarialnego).

Jeżeli rodzice pozostają w związku małżeńskim, który również mają zamiar rozwiązać, w grę wchodzi:

Opcja nr 5* (metoda A) – wystąpienie do sądu z wnioskiem o rozwiązanie małżeństwa przez rozwód oraz włączenie treści porozumienia do orzeczenia wydanego przez sąd.

Co do wszystkich spraw – określenia miejsca pobytu, kontaktów i alimentów – właściwy jest sąd rejonowy, wydział rodzinny i nieletnich, który w sprawach rodzinnych orzeka jako sąd rodzinny.

Opcja nr 1 Homologacja ugody uzyskanej bez mediacji

W przypadku zawarcia przez rodziców opisanego powyżej porozumienia rodzicielskiego bez mediacji i jeśli nie toczy się żadne postępowanie przed sądem dotyczące tych spraw, istnieje możliwość zawarcia ugody sądowej na podstawie art. 184-185 k.p.c. (uregulowanie sprawy ugodą przed wniesieniem pozwu).

Skorzystanie z tej opcji wymaga od jednego z rodziców zwrócenia się do sądu o zawezwanie drugiej strony do próby ugodowej. Jeśli dojdzie do ugody między stronami podczas posiedzenia sądu, sąd ją zatwierdzi, pod warunkiem, że treść ugody nie jest niezgodna z prawem lub zasadami współżycia społecznego, ani nie zmierza do obejścia prawa (art. 184 k.p.c.). Zawarta w ten sposób ugoda sądowa stanowi podstawę do wszczęcia postępowania wykonawczego na tych samych warunkach, które odnoszą się do wykonania orzeczenia sądu, tj. po nadaniu przez sąd klauzuli wykonalności (art. 578¹ § 1 k.p.c.).

a. Który miejscowy sąd lub organ jest właściwy?

Wniosek o zawezwanie do próby ugodowej można skierować do sądu rejonowego ogólnie właściwego dla przeciwnika, bez względu na właściwość rzeczową (określaną przepisami według przedmiotu postępowania) a w braku podstaw do ustalenia tej właściwości – do sądu rejonowego właściwego dla jego miejsca zamieszkania (art. 185 § 1 k.p.c.).

b. Czy obowiązuje wymóg ustanowienia zawodowego pełnomocnika?

Nie.

c. Czy w postępowaniu biorą obligatoryjnie udział inni uczestnicy?

Nie.

d. Wymogi czasowe

Postępowanie obejmuje jedno posiedzenie. Organizacja zależy od sądu, czas prowadzenia postępowania wyn-

Streszczenie

osi od 1 miesiąca nawet do 1 roku (raczej wyjątkowo) w niektórych sądach.

- e. *Koszty (nadania wiążącej prawnie mocy porozumienia, z wyłączeniem kosztów wypracowania porozumienia droga mediacji itp.)*

W przypadku zatwierdzenia ugody osiągniętej bez mediacji na podstawie art. 184 k.p.c. opłata sądowa wynosi 1/5 zwykłej stawki, przy czym nie może być niższa od 30 zł.

Zwykła opłata z sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej wynosi 100 zł (ok. 25 euro) natomiast nie pobiera się opłat w sprawach o świadczenie alimentacyjne na rzecz dziecka.

Opcja nr 2 Homologacja ugody zawartej w procesie mediacji

W przypadku zawarcia przez rodziców opisanego powyżej porozumienia rodzicielskiego w procesie mediacji (którą prowadzi się na podstawie zgody stron na udział w mediacji) - pojawia się możliwość „homologowania” umowy przez sąd na zasadzie art. 183 k.p.c. Skorzystanie z tej opcji wymaga złożenia wniosku przez jedno z rodziców. Sąd dokonuje zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem pod warunkiem, że nie narusza ona przepisów prawa i jest zgodna z zasadami współżycia społecznego, nie stanowi obejścia prawa, nie jest niezrozumiała ani nie zawiera sprzeczności. Po zatwierdzeniu przez sąd ugoda zawarta przed mediatorem wywiera ten sam skutek prawny jak ugoda zawarta przed sądem (art. 183¹⁴ § 1 k.p.c.).

- a. *Jak ustalić właściwość sądu lub organu?*

Zgodnie z treścią art. 183¹⁴ § 1 i art. 183¹³ § 1 k.p.c.: jest to sąd właściwy do rozpoznania sprawy według właściwości ogólnej lub wyłącznej.

Zakładając, że Polska ma międzynarodową jurysdykcję, sądem właściwym w sprawach:

- o ustalenie władzy rodzicielskiej oraz kontaktów jest sąd właściwy dla miejsca zamieszkania dziecka, a jeśli nie ma ono miejsca zamieszkania – sąd właściwy dla miejsca jego pobytu, jeśli zaś dziec-

ko nie ma miejsca pobytu – sąd rejonowy dla m. st. Warszawy (art. 569 § 1 k.p.c.)

- alimenty na rzecz dziecka: sąd właściwy dla miejsca zamieszkania strony pozwanej lub dziecka (art. 27 § 1 i 32 k.p.c.)

Postępowanie może być wszczęte przed sądem rejonowym właściwym dla miejsca pobytu dziecka.

- b. *Czy istnieje obowiązek ustanowienia zawodowego pełnomocnika?*

Nie.

- c. *Czy w postępowaniu biorą obligatoryjnie udział inni uczestnicy?*

Nie.

- d. *Wymogi czasowe*

Zgodnie z art. 183¹⁴ k.p.c., jeśli strony zawrą ugodę w wyniku mediacji, sąd, o którym jest mowa w art. 183¹³, na wniosek strony niezwłocznie przeprowadza postępowanie co do zatwierdzenia ugody zawartej w ten sposób. W praktyce, długość okresu prowadzenia postępowania zależy od sądu i wynosi od 1 miesiąca do nawet 1 roku (wyjątkowo) w niektórych sądach

- e. *Koszty (stwierdzenia wiążącej prawnie mocy porozumienia, z wyłączeniem kosztów wypracowania porozumienia droga mediacji itp.)*

Od wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej w mediacji nie pobiera się opłat.

Option 3 Skierowanie sprawy do sądu i zawarcie ugody sądowej

Teoretycznie można skorzystać z tej opcji, lecz nie ma to sensu w praktyce, ponieważ opcja nr 1 jest łatwiejsza i szybsza i pozwala na zatwierdzenie wszystkich wynegocjowanych kwestii w jednym postępowaniu. Opcja nr 3 wymaga wszczęcia dwóch postępowań – spornego (o alimenty) i niespornego (dot. odpowiedzialności rodzicielskiej). Następnie można przystąpić do zawarcia ugody. W rezultacie dojdzie do zawarcia przed sądem dwóch ugód, które wywołują ten sam skutek prawny jak orzeczenia sądu i podlegają wykonaniu w innym państwie członkowskim.

Streszczenie

Opisana tu opcja może ewentualnie okazać się przydatna, jeśli na wniosek rodziców toczy się już postępowanie; zawarcie ugody w takim postępowaniu może doprowadzić do jego zakończenia szybciej w porównaniu do sytuacji, w której zostanie wszczęte nowe postępowanie o zatwierdzenie ugody obejmującej wszystkie wynegocjowane kwestie.

a. Jak ustalić właściwość sądu lub innego organu?

Należy rozpocząć od sądu rejonowego właściwego dla miejsca zamieszkania dziecka (szczegółowy opis patrz opcja nr 2).

We wszystkich sprawach – władzy rodzicielskiej, kontaktów i świadczeń alimentacyjnych - rozstrzyga sąd rejonowy, wydział rodzinny i nieletnich, chociaż w różnych rodzajach postępowania: spornym (o alimenty) oraz niespornym (dot. władzy rodzicielskiej). Szansa na rozpoznanie sprawy przez tego samego sędziego jest niska.

b. Czy istnieje obowiązek ustanowienia zawodowego pełnomocnika?

Nie.

c. Czy w postępowaniu biorą obligatoryjnie udział inni uczestnicy?

Nie.

d. Wymogi czasowe

Długość okresu prowadzenia postępowania zależy od sądu oraz obciążenia sędziego przydzielonymi mu sprawami.

e. Koszty (nadania wiążącej prawnie mocy porozumieniu, z wyłączeniem kosztów wypracowania porozumienia drogą mediacji itp.)

Opłata sądowa od wniosku w sprawie odpowiedzialności rodzicielskiej wynosi 100 zł (ok. 25 euro).

W sprawach o świadczenia alimentacyjne na rzecz dziecka nie stosuje się opłat sądowych (zwolnienie na podstawie art. 96 § 1 ust. 2 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (stan: grudzień 2019)).

Wynagrodzenia adwokata lub radcy prawnego (ustanowienie pełnomocnika nie jest obowiązkowe) zależy od

różnych czynników - przede wszystkim wielkości miejscowości, renomy jaką cieszy się prawnik oraz jego stawek uwarunkowanych stopniem skomplikowania sprawy; w prostej sprawie wynagrodzenie rozpoczyna się od 1 500 złotych, tj. ok 350 euro.

Opcja nr 4 Sporządzenie porozumienia w formie dokumentu urzędowego przed notariuszem

W przypadku świadczeń alimentacyjnych na rzecz dzieci, byłych małżonków, kontaktów i sposobów wykonywania władzy rodzicielskiej możliwe jest sporządzenie porozumienia przed notariuszem w formie dokumentu urzędowego (altu notarialnego). Jednak tylko w przypadku świadczeń alimentacyjnych (na rzecz dziecka lub byłego małżonka) aktowi notarialnemu można nadać klauzulę wykonalności. W tym celu sporządza się akt notarialny, w którym dłużnik poddaje się dobrowolnie egzekucji. Zgodnie z art. 777 § 1 k.p.c. dokument ma moc tytułu egzekucyjnego.

Notariusz ma obowiązek sprawdzenia, czy porozumienie jest zgodne z prawem, a w przypadku stwierdzenia sprzeczności, odmawia sporządzenia dokumentu urzędowego (aktu notarialnego).

a. Jak ustalić właściwość sądu lub organu?

Wybór notariusza w Polsce pozostaje do uznania stron, ponieważ kancelarie notarialne nie podlegają ograniczeniom ustawowym co do zakresu terytorialnego wykonywania czynności.

b. Czy istnieje obowiązek ustanowienia zawodowego pełnomocnika?

Nie.

c. Czy w postępowaniu biorą obligatoryjnie udział inni uczestnicy?

Nie.

d. Wymogi czasowe

Wystarcza jedna wizyta.

Streszczenie

d. Koszty (stwierdzenia wiążącej prawnie mocy porozumienia, z wyłączeniem kosztów wypracowania porozumienia drogą mediacji itp.)

Zależne od kancelarii notarialnej, wielkości miasta, specyfiki sprawy, kwoty świadczenia alimentacyjnego oraz okresu obowiązywania umowy o świadczenia alimentacyjne (np. za umowę zawartą na 10 lat o świadczenie w wysokości 1000 złotych (ok. 230 euro) miesięcznie notariusz naliczy opłatę (nie licząc podatków) w kwocie ok. 1200 złotych (280 euro).

Opcja 5* Skierowanie sprawy do sądu w celu uzyskania rozwodu oraz nadania porozumieniu formy orzeczenia sądu

Jeśli małżonkowie planują zakończyć związek małżeński, mogą złożyć pozew o rozwód, a rozstrzygnięcie we wszystkich sprawach zapadnie w postępowaniu rozwodowym prowadzonym przed tym samym sądem.

W sprawach rozwodowych, separacyjnych oraz władzy rodzicielskiej (tzn. rozstrzygnięcia kwestii, któremu z rodziców przysługuje władza rodzicielska) prowadzonych w Polsce wyłączona jest autonomia stron, w związku z czym decyzje w tym zakresie podejmuje wyłącznie sąd (art. 56 § 1, 61¹ §1 oraz 93 § 2 k.r.o.). Nawet jeśli rodzice osiągnęli w tych kwestiach porozumienie, podlegają obowiązkowi zwrócenia się do sądu o wydanie orzeczenia.

W sprawach rozwodowych sąd zaś ma obowiązek rozstrzygnięcia o władzy rodzicielskiej w nad wspólnym małoletnim dzieckiem i kontaktach rodziców z dzieckiem oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków jest obowiązany do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Sąd uwzględnia pisemne porozumienie małżonków o sposobie wykonywania władzy rodzicielskiej i utrzymywaniu kontaktów z dzieckiem po rozwodzie, jeżeli jest ono zgodne z dobrem dziecka (art. 58 § 1 k.r.o.).

a. Jak ustalić właściwość sądu lub organu?

Sprawy rozwodowe należą do innej instancji sądowej, a mianowicie do sądu okręgowego. Przy czym, na etapie postępowania rozwodowego, sąd okręgowy jest kompetentny (a nawet obowiązany) do rozstrzygnięcia

wszystkich spraw dotyczących dziecka. Sądem właściwym jest sąd ostatniego miejsca zamieszkania małżonków (art. 41 k.p.c.).

b. Czy istnieje obowiązek ustanowienia zawodowego pełnomocnika?

Nie.

c. Czy w postępowaniu biorą obligatoryjnie udział inni uczestnicy?

Nie.

d. Wymogi czasowe

W przypadku zajęcia przez strony zgodnego stanowiska we wszystkich kwestiach, wyrok można uzyskać po pierwszej rozprawie, przy czym wszystko zależy od obciążenia sądu sprawami (niektóre sądy potrzebują od 2 do 3 miesięcy, inne nawet 8 miesięcy od złożenia wniosku o rozwód).

e. Koszty (stwierdzenia wiążącej prawnie mocy porozumienia, z wyłączeniem kosztów wypracowania porozumienia drogą mediacji itp.)

W sprawach rozwodowych opłata sądowa wynosi 600 złotych (ok. 125 euro) i obejmuje wszystkie orzeczenia związane z dzieckiem (ponieważ sąd jest zobowiązany do wydania orzeczenia w tym zakresie). Nie pokrywa orzekania o świadczeniach alimentacyjnych na rzecz byłego małżonka, opłaty za mediację (maks. 450 złotych tj. ok. 105 euro) kosztów adwokackich (ustanowienie pełnomocnika nie jest obowiązkowe), które zależą od różnych czynników (przede wszystkim wielkości miejscowości, renomy, jaką cieszy się prawnik oraz jego stawek uwarunkowanych stopniem skomplikowania sprawy; w prostej sprawie wynagrodzenie rozpoczyna się od 1 500 złotych, tj. ok 350 euro).

Streszczenie

Krok 3

Krok 3: Wprowadzenie (treści) porozumienia, które jest wykonalne w Polsce, do obrotu transgranicznego za pomocą prawa unijnego oraz uzyskanie gwarancji wykonalności w należącym do UE państwie B (nie w Danii)

Z punktu widzenia prawa unijnego wykonalność orzeczenia / ugody zawartej przed sądem dokumentu urzędowego podlega dwóm różnym rozporządzeniom – Brukseli IIa co do miejsca pobytu oraz kontaktów oraz rozporządzeniu alimentacyjnemu co do świadczeń alimentacyjnych.

Organem właściwym do sporządzania zaświadczeń jest odnośnie do:

- zaświadczenia wydawanego na podstawie art. 39 rozporządzenia Bruksela IIa na formularzu, którego wzór stanowi treść zał. II do tego rozporządzenia: przewodniczący wydziału w sądzie, który wydał orzeczenie /zatwierdził ugody lub przed którym ugoda została zawarta (art. 1144¹ k.p.c.). W praktyce jednak dochodzi do delegowania tej kompetencji sądowi, który wydał orzeczenie / zatwierdził ugody,
- zaświadczenia wydawanego na podstawie art. 41(1) rozporządzenia Bruksela IIa na formularzu, którego wzór stanowi treść zał. III do tego rozporządzenia: przewodniczący wydziału w sądzie, który wydał orzeczenie /zatwierdził ugody (art. 1144¹ k.p.c.). W praktyce jednak dochodzi do delegowania tej kompetencji sądowi, który wydał orzeczenie / zatwierdził ugody,
- zaświadczenia wydawanego na formularzu I, na podstawie art. 30 rozporządzenia alimentacyjnego (w związku z orzeczeniem sądu lub ugody zatwierdzoną przez sąd): sąd, który wydał orzeczenie / zatwierdził ugody (art. 795¹² §§ 1 and 2 k.p.c.),
- zaświadczenia wydawanego na formularzu III rozporządzenia alimentacyjnego (dotyczącego dokumentu urzędowego): sąd rejonowy właściwy dla miejsca sporządzenia dokumentu urzędowego (art. 795¹² § 3 k.p.c.).

Opcja nr 1 i opcja nr 2

Zatwierdzona przez sąd ugoda staje się prawnie wiążąca i wykonalna w Polsce (można posłużyć się metodą A w celu wprowadzenia ugody do obrotu transgranicznego jako orzeczenia sądowego).

Organ, który wypełniałby formularz / sporządził zaświadczenie według wzoru stanowiącego treść załącznika do właściwego rozporządzenia UE: część ugody odnosząca się do:

- miejsca zamieszkania dziecka (zaświadczenie z załącznika II rozporządzenia Bruksela IIa wydawane na podstawie art. 39) oraz kontaktów (zaświadczenie z załącznika III rozporządzenia Bruksela IIa wydawanego na podstawie art. 41(1)) - prezes wydziału w sądzie, który zatwierdził ugody (w praktyce sąd, który zatwierdził ugody),
- świadczeń alimentacyjnych (zaświadczenie z załącznika I, art. 20 rozp. alimentacyjnego): sąd, który zatwierdził ugody.

Opcja nr 3

Przed sądem zostały zawarte dwie ugody, które są prawomocne i wykonalne w Polsce (można posłużyć się metodą A w celu wprowadzenia ugody do obrotu transgranicznego jako orzeczenia sądowego).

Organ, który wypełniałby formularz / sporządził zaświadczenie według wzoru stanowiącego treść załącznika do właściwego rozporządzenia UE: część ugody odnosząca się do:

- miejsca zamieszkania dziecka zaświadczenie z załącznika II rozporządzenia Bruksela IIa wydawane na podstawie art. 39) oraz kontaktów (zaświadczenie z załącznika III rozporządzenia Bruksela IIa wydawanego na podstawie art. 41(1)): prezes wydziału w sądzie, który zatwierdził ugody (w praktyce sąd, który zatwierdził ugody),
- świadczeń alimentacyjnych (zaświadczenie z załącznika I, art. 20 rozp. alimentacyjnego): sąd, który zatwierdził ugody.

Streszczenie

Opcja nr 4

wymagałoby wydania zaświadczenia w trybie rozporządzenia Bruksela II w celu wprowadzenia ich do obrotu transgranicznego.

Porozumienie w sprawie świadczeń alimentacyjnych stanowiących zobowiązanie ojca polegające na dokonywaniu płatności na utrzymanie dziecka zostało sporządzone przed notariuszem w formie urzędowego dokumentu, przez co stało się prawnie wiążące i obowiązujące w Polsce (można posłużyć się metodą B w celu wprowadzenia porozumienia do obrotu transgranicznego na podstawie art. 48 rozporządzenia alimentacyjnego).

Organ, który wypełniałby formularz / sporządził zaświadczenie według wzoru stanowiącego treść załącznika do właściwego rozporządzenia UE: dokument urzędowy: formularz III rozporządzenia alimentacyjnego: sąd rejonowy właściwy dla miejsca, w którym sporządzono dokument urzędowy (art. 795¹² § 3 k.p.c.).

Opcja nr 5

Sąd wydał wyrok rozwodowy, rozstrzygając jednocześnie pozostałe kwestie (w celu wprowadzenia orzeczenia sądowego do obrotu transgranicznego można posłużyć się metodą A).

Organ, który wypełniałby formularz / sporządził zaświadczenie według wzoru stanowiącego treść załącznika do właściwego rozporządzenia UE: część orzeczenia sądu odnosząca się do:

- miejsca zamieszkania dziecka (zaświadczenie z załącznika II rozporządzenia Bruksela IIa wydawanego na podstawie art. 39) oraz kontaktów (zaświadczenia z załącznika III rozporządzenia Bruksela IIa wydawanego na podstawie art. 41(1)): prezes wydziału w sądzie, który zatwierdził ugodę (w praktyce sąd, który zatwierdził ugodę),
- świadczeń alimentacyjnych (formularz stanowiący załącznik I, art. 20 rozp. alimentacyjnego): sąd, który wydał orzeczenie

Autorzy niniejszego opracowania zwracają uwagę na spekulacyjny charakter prezentowanych rozwiązań. Nie udało się bowiem znaleźć w praktyce przykładów sytuacji, w których zawarte przed sądem porozumienie

Best Practice Tools assisting with the enforceability of mediated agreements in the EU and a Model for incorporating mediation into child abduction cases

STRESZCZENIE POLSKIEGO

NARZĘDZIA NAJLEPSZYCH PRAKTYK

do uznawania i wykonywania porozumień w sprawach rodzinnych
dotyczących dzieci w Unii Europejskiej
(Porozumienie o powrocie)

Uniwersytet
Wrocławski

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

This project was funded by the European Union's Justice Program (2014-2020)

Polskie Narzędzie Najlepszych Praktyk do uznawania i wykonywania porozumień w sprawach rodzinnych dotyczących dzieci w Unii Europejskiej

Autorzy:

Część polska:

Dr. hab. Agnieszka Frąckowiak-Adamska,
Uniwersytet Wrocławski

Część ogólna UE:

Juliane Hirsch, LL.M., Consultant on Private
International Law and International Family Law

Tłumaczenie: Dorota Młodzianowska-Pilczuk
Edycja I. 2020 r.
Berlin

(c) J. Hirsch & A. Frąckowiak-Adamska, all rights reserved

Projekt AMICABLE to współfinansowany przez UE projekt opracowany przez koordynatora projektu MiKK - International Mediation Centre for Family Conflict and Child Abduction. Projekt jest realizowany przez Konsorcjum Partnerów z czterech różnych krajów UE: Uniwersytet Mediolano-Bicocca (Włochy), Uniwersytet Wrocławski (Polska), Uniwersytet w Alicante (Hiszpania) i MiKK (Niemcy). Partnerzy Konsorcjum opracowali dla swoich krajów cztery specyficzne dla danego kraju Narzędzia Dobrych Praktyk. Więcej szczegółów na temat projektu AMICABLE znajduje się na stronie internetowej projektu: <https://www.amicable-eu.org/>

Konsorcjum projektowe:

 Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

 UNIVERSITÀ DEGLI STUDI
DI MILANO
BICOCCA

 Uniwersytet
Wrocławski

 MiKK
MiKK e.V. International Mediation Centre for Family Conflict and Child Abduction

Streszczenie

Krok 1

Polska

Streszczenie – międzynarodowe uprowadzenie dziecka – porozumienie o powrocie

(Szczegółowe omówienie zagadnienia znajduje się w Polskim Narzędziu Najlepszych Praktyk)

Międzynarodowe uprowadzenie dziecka wewnątrz UE: Rodzice dziecka (10 l.), którzy nie pozostają w związku małżeńskim, rozstają się, przy czym miejsce zwykłego pobytu dziecka znajduje się w Państwie B. Rodzice wspólnie wykonują prawo do opieki nad dzieckiem. Matka, działając wbrew woli ojca, zabiera dziecko do swojego kraju ojczystego, a mianowicie Polski, z zamiarem osiedlenia się tam. Ponieważ matka nie wydaje dobrowolnie dziecka, ojciec występuje do właściwego sądu w Polsce o orzeczenie powrotu dziecka na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. dotyczącej uprowadzenia dziecka.

Równoległe do postępowania toczącego się w trybie konwencji haskiej rodzice podejmują specjalistyczną mediację, dochodząc do porozumienia w sprawie powrotu, które reguluje najważniejsze aspekty sytuacji w następujący sposób:

- Matka i dziecko powrócą do Państwa B (określa się szczegóły, w tym sposób powrotu i pokrycie kosztów)
- Rodzice będą nadal wspólnie wykonywać prawo do opieki nad dzieckiem.
- Dziecko zamieszka z matką w Państwie B; ojciec i dziecko będą utrzymywać regularne kontakty (opisane szczegółowo).
- Ojciec będzie przekazywał co miesiąc ustaloną kwotę alimentów na utrzymanie dziecka (szczegółowy opis).

Krok I: Przeprowadzenie analizy unijnych i międzynarodowych ram prawnych pozwalającej na ustalenie kraju, w którym uzyskanie stwierdzenie prawnie obowiązującej mocy porozumienia rodzinnego oraz jego wykonalności zapewni najefektywniejsze skorzystanie z mechanizmu transgranicznej uznawalności i wykonalności prawa unijnego / międzynarodowego.

W przypadkach międzynarodowego uprowadzenia dziecka **do spraw odpowiedzialności rodzicielskiej stosuje się specjalne zasady międzynarodowej jurysdykcji** na podstawie art. 10 rozporządzenie Bruksela IIa (odpowiednik art. 7 konwencji haskiej o ochronie dzieci z 1996 r.). Zgodnie z powołanymi przepisami, zostaje zachowana międzynarodowa jurysdykcja organów państwa zwykłego pobytu dziecka sprzed uprowadzenia (= Państwo B). Ponadto, art. 16 konwencji haskiej dotyczą-

cej uprowadzenia dziecka blokuje jurysdykcję ze względu na postępowanie w sprawie opieki nad dzieckiem w państwie, do którego zabrano dziecko (=Państwo A) natychmiast po otrzymaniu przez sąd lub organ administracyjny tego państwa zawiadomienia o uprowadzeniu dopóki nie zostanie podjęta decyzja, że dziecko nie powróci lub nie złożono w rozsądnym czasie wniosku o powrót. Ten zespół przepisów ma na celu ochronę dzieci, które doświadczyły międzynarodowego uprowadzenia. Przepisy opierają się na założeniu, zgodnie z którym najważniejszym miejscem do ustalenia w długoterminowej perspektywie podstaw opieki jest na ogół państwo zwykłego zamieszkania dziecka (=Państwo B) (patrz art. 8 rozporządzenia Bruksela IIa), a zabranie dziecka bądź jego zatrzymanie przez jednego rodzica z naruszeniem praw do opieki należnych drugiemu rodzicowi nie powinno wprowadzać zmian jurysdykcji ani dawać przewagę procesową rodzicowi, który zabrał dziecko.

Streszczenie

W tej sytuacji najprostsze wydawałoby się skierowanie stron po prostu do organów Państwa B w celu stwierdzenia wykonalności zawartego porozumienia, ponieważ organy Państwa A nie mają międzynarodowej jurysdykcji w sprawach opieki. **W praktyce** można spodziewać się jednak, że skutkowałoby to **dużymi niedogodnościami**: w sprawach międzynarodowego uprowadzenia dziecka liczy się bowiem czas. Sąd przed którym toczy się postępowanie na podstawie konwencji haskiej w Państwie A ma, w związku z tym, prawny obowiązek wydać szybko orzeczenie (art. 11(3) rozporządzenia Bruksela IIa przewiduje termin sześciu tygodni). Taki obowiązek nie ciąży na organie w Państwie B, do którego wystąpiono o stwierdzenie wykonalności porozumienia rodzicielskiego. Po wynegocjowaniu porozumienia o powrocie, najistotniejsze znaczenie ma dla jego stron **uniknięcie sytuacji, w której obowiązuje ono częściowo**. W przypadku zakończeniu postępowania prowadzonego na podstawie konwencji haskiej wydaniem orzeczenia o powrocie zanim dojdzie do potwierdzenia wiążącej mocy prawnej i wykonalności uzgodnionych warunków powrotu, ustaleń w zakresie wykonywania prawa do opieki oraz kontaktów, mamy *de facto* do czynienia z porozumieniem obowiązującym częściowo i będącym potencjalnie źródłem nowych konfliktów. Nawet jeśli organy w Państwie B gotowe są do szybkiego działania i stwierdzenia wiążącej mocy prawnej porozumienia o powrocie z zachowaniem terminów, w których sąd działający na podstawie konwencji haskiej ma rozpoznać sprawę, trudności mogą pojawić się wówczas, gdy organy Państwa B wezwą do stawiennictwa rodzica, który uprowadził dziecko lub wyrażą zamiar przesłuchania dziecka.

Sędziowie specjalizujący się w tego rodzaju sprawach wypracowali przez dziesięciolecia **dobre praktyki i narzędzia (np. bezpośrednią komunikację między sędziami)**, aby pomóc stronom utrzymać polubownego rozwiązania sporu, do którego między nimi doszło. W praktyce, częstokroć to właśnie dzięki osobistemu zaangażowaniu sędziów orzekających w trybie konwencji haskiej oraz staraniom wyspecjalizowanych sędziów działających w międzynarodowej sieci sędziów orzekających w sprawach związanych z konwencją haską - *The Hauge International Network of Judges* oraz Europejskiej Sieci Sądowniczej (*European Judicial Network*) możliwe staje się znalezienie praktycznych rozwiązań pozwalających na nadanie wiążącej mocy prawnej powziętych uzgodnień pomimo wyzwań stawianych przez systemy prawne. Zalecana droga ma dwa tory i można ją streścić w następujący sposób: (1) stwierdzenie przez sąd rozpoznający wniosek w trybie konwencji haskiej

prawnie wiążącej mocy porozumienia w możliwie najszerszym zakresie oraz (2) wykonanie wszelkich możliwych do wykonania czynności w celu uzyskania możliwie najszybciej nadania w Państwie B wiążącej mocy prawnej pozostałej części porozumienia, najlepiej przed zakończeniem postępowania toczącego się na podstawie konwencji haskiej w Państwie A.

W odniesieniu do postępowań wszczętych w dniu 1 sierpnia 2022 r. i później, nowe rozporządzenie Bruksela IIa (w wersji przekształconej) stanowi remedium na opisaną powyżej dylematy: w przypadku bezprawnego zabrania lub zatrzymania, dopuszcza się prorogację jurysdykcji na podstawie art. 10 nowego rozporządzenia, patrz art. 9 rozporządzenia Bruksela IIa (wersja przekształcona). W motywie 22 preambuły nowe rozporządzenie zachęca ponadto państwa członkowskie, które przeprowadziły skoncentrowanie jurysdykcji, do rozważenia „umożliwienia sądowi, do którego na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. wniesiono pozew lub wnioski o powrót dziecka, wykonywanie również jurysdykcji uzgodnionej lub uznanej przez strony zgodnie z niniejszym rozporządzeniem w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy strony osiągnęły porozumienie w trakcie postępowania w sprawie powrotu dziecka. Porozumienia takie powinny obejmować porozumienia przewidujące zarówno powrót dziecka, jak i odstąpienie od powrotu dziecka. Jeżeli uzgodniono odstąpienie od powrotu, dziecko powinno pozostać w państwie członkowskim nowego zwykłego pobytu, a jurysdykcję w odniesieniu do wszelkich przyszłych postępowań w sprawie pieczy nad dzieckiem należy ustalić na podstawie nowego zwykłego pobytu dziecka.”

W zamieszczonym poniżej skrótowym omówieniu prawa krajowego przedstawiono sytuację prawną w warunkach obowiązującego obecnie rozporządzenia Bruksela IIa. Informacje będą również pomocne w odniesieniu do nowego rozporządzenia Bruksela IIa (w wersji przekształconej) wskazują bowiem na kompetencje, które przyznano na podstawie prawa krajowego w zakresie stwierdzania wiążącej mocy prawnej i wykonalności typowych porozumień zawieranych w związku z powrotem, sądowi orzekającemu w trybie konwencji haskiej.

Streszczenie

Krok 2

Krok 2: W jaki sposób sąd, przed którym w Polsce zawisła sprawa w trybie konwencji haskiej o powrót dziecka może pomóc w nadaniu mocy prawnie wiążącej i wykonalności porozumienia dotyczącego powrotu? Czy sąd, który rozpoznaje wniosek w postępowaniu toczącym się w trybie konwencji haskiej może nadać wszystkim elementom porozumienia co do których ma jurysdykcję prawnie wiążącą moc? Co sąd, przed którym toczy się postępowanie w trybie konwencji haskiej o powrót może uczynić, aby pomóc w jak najsprawniejszym nadaniu mocy obowiązującej w Państwie B pozostałej części porozumienia?

(1) *Który sąd krajowy jest właściwym do orzekania w postępowaniu o powrót prowadzonym w trybie konwencji haskiej? Czy istnieje wyspecjalizowana/skoncentrowana jurysdykcja do rozpoznawania spraw w trybie konwencji haskiej?*

W 2018 r. Polska przeprowadziła reformę postępowania cywilnego i wprowadziła skoncentrowanie jurysdykcji z zamiarem poprawy zapewnienia funkcjonowania konwencji oraz realizacji celu szybkiego prowadzenia postępowania w sprawach o powrót. Zgodnie z przepisami polskiego prawa wnioski o wszczęcie postępowania w trybie konwencji haskiej w sprawie o powrót składa się w pierwszej instancji w jednym z 11 sądów okręgowych (w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie, Wrocławiu). Sędem drugiej instancji jest Sąd Apelacyjny w Warszawie (art. 569¹ k.p.c.). Art. 578² § 1 k.p.c. stanowi, że w postępowaniu w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. obowiązuje zastępstwo uczestników postępowania przez adwokatów lub radców prawnych. Wyjątki przewidziano w niewielu przypadkach wskazanych w § 2 (gdy uczestnikiem postępowania, jego organem, jego przedstawicielem ustawowym lub pełnomocnikiem jest: 1) sędzia; 2) prokurator; 3) notariusz; 4) profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych; 5) adwokat; 6) radca prawny; 7) radca Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. W sprawach toczących się w trybie konwencji haskiej odpis pozwu lub wniosku oraz zawiadomienie o terminie rozprawy należy doręczyć właściwemu prokuratorowi.

(2) *Czy ustawy krajowe określające sposób postępowania pozwalają sędziemu (sądowi) rozpoznającemu sprawę w trybie konwencji haskiej (zakładając, że doszło do przeniesienia międzynarodowej jurysdykcji) stwierdzenie mocy obowiązującej, a także wykonalności wszystkich części porozumienia w Państwie A (ustaleń dotyczących powrotu, opieki oraz kontaktów, a nawet spraw dotyczących alimentów)?*

W wyniku reformy z 2018 r. doszło do rozdzielenia kompetencji do rozpoznawania spraw toczących się na podstawie konwencji haskiej (przyznanych sądom okręgowym) od kompetencji do rozpoznawania w zwykłym trybie spraw dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz alimentów (przyznanych sądom rejonowym). Ponadto, ustawa stanowi wyraźnie (art. 598² § 1 k.p.c.), że w czasie trwania postępowania toczącego się na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. nie można rozstrzygać w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Postępowanie w tych sprawach sąd zawiesza z urzędu z chwilą otrzymania informacji o wniesieniu wniosku w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Po zakończeniu postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką sąd podejmie zawieszono postępowanie. Orzecznictwo wskazuje na przyjęcie przez sądy określonej interpretacji, zgodnie z którą sąd rozpoznający sprawę w trybie konwencji haskiej nie jest sądem właściwym do orzekania o władzy rodzicielskiej, sposobie jej wykonywania¹ ani ustalania miejsca zamieszkania dziecka².

(3) *W jaki sposób sąd może wykorzystać przepisy krajowego prawa procesowego, aby pomóc stronom uzyskać stwierdzenie wiążącej mocy prawnej pozostałej części porozumienia w Państwie B (bezpośrednia łączność między sądami itp.)?*

Nie stwierdzono takich możliwości.

1 Sąd Okręgowy w Gliwicach, 26.11.2015, III Ca 1088/15.

2 Sąd Okręgowy w Suwałkach, 24.04.2017, I Ca 119/17.

Streszczenie

Zmiana perspektywy – przy założeniu, że dziecko zostało zabrane do Państwa B a Polska byłaby Państwem powrotu

W Państwie B toczy się postępowanie o powrót na podstawie konwencji haskiej. W jaki sposób doprowadzić jak najszybciej, najlepiej przed zakończeniem postępowania prowadzonego w trybie konwencji haskiej, do nadania wiążącej mocy prawnej i wykonalności porozumieniu o powrocie w częściach dotyczących opieki i kontaktów, jeśli międzynarodowa jurysdykcja pozostaje w Polsce?

W Polsce, w sprawach dotyczących **władzy rodzicielskiej** (pojęcie to nie obejmuje kontaktów) autonomia stron zostaje wyłączona. W konsekwencji, w takich sprawach orzeka tylko sąd (art. 61¹ §1 i 93 § 2 k.r.o.). Nawet jeśli rodzice osiągnęli porozumienie, są zobligowani do wystąpienia do sądu w postępowaniu niespornym o wydanie postanowienia. W rozpatrywanym przez nas przypadku władza rodzicielska (kwestia komu przysługuje) nie ulega zmianie (rodzice nadal wykonują wspólnie prawa do opieki). Pozostałe sprawy – miejsce zamieszkania, kontakty i alimenty mogą zostać uzgodnione przez strony, a następnie zatwierdzone przez sąd. Zakaz orzekania w kwestiach dotyczących władzy rodzicielskiej podczas postępowania toczącego się na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. wprowadzony przepisem art. 598² § 1 k.p.c. odnosi się wyłącznie do postępowania toczącego się przed sądem w Polsce.

Jeśli rodzice zawrą porozumienie rodzicielskie, tak jak to opisano powyżej, w procesie mediacji pojawia się możliwość zatwierdzenia porozumienia przez sąd na podstawie art. 183¹⁴ k.p.c. Uzyskanie zatwierdzenia wymaga złożenia wniosku przez jedno z rodziców. Sąd dokonuje zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem pod warunkiem, że nie narusza ona przepisów prawa i jest zgodna z zasadami współżycia społecznego, nie stanowi obejścia prawa, nie jest niezrozumiała ani nie zawiera sprzeczności. Po zatwierdzeniu przez sąd ugoda zawarta przed mediatorem wywiera ten sam skutek prawny jak ugoda zawarta przed sądem (art. 183¹⁵ § 1 k.p.c.).

Mało prawdopodobne wydaje się uzyskanie zatwierdzenia ugody w terminie sześciu tygodni, nałożonym art. 11(3) rozporządzenia Bruksela.

(Tu należy przedstawić zwięźle najszybszą i najsprawniejszą drogę do uzyskania stwierdzenia wiążącej mocy prawnej i wykonalności umowy o powrót:

a. *Który miejscowy sąd lub organ jest kompetentny? (Proszę wskazać, co należy wziąć pod uwagę, jeżeli postępowanie w sprawie o ustalenie opieki toczy się w Państwie A równoległe do postępowania prowadzonego na podstawie konwencji haskiej w Państwie B)*

Zgodnie z art. 183¹⁴ i 183¹³ kpc do zatwierdzenia porozumienia zawartego przed mediatorem właściwym jest sąd, który byłby właściwy do rozpoznania sprawy według właściwości ogólnej lub wyłącznej.

Sądem właściwym, pod warunkiem że Polska ma jurysdykcję krajową, jest w sprawach:

- władzy rodzicielskiej i kontaktów: sąd miejsca zamieszkania dziecka, jeśli dziecko nie ma miejsca zamieszkania – sąd właściwy dla miejsca jego pobytu, a jeśli nie ma miejsca pobytu – sąd okręgowy w Warszawie (art. 569 § 1 k.p.c.)
- świadczenie alimentacyjne na rzecz dziecka: sąd właściwy dla miejsca zamieszkania strony pozwanej lub dziecka (art. 27 § 1 i 32 k.p.c.)

b. *Czy istnieje obowiązek ustanowienia zawodowego pełnomocnika?*

Nie.

c. *Czy są inni uczestnicy, którzy mają obowiązek brać udział w postępowaniu?*

Nie.

d. *Jak przedstawia się kwestia przesłuchania dziecka? Czy przesłuchanie jest konieczne? Jeśli tak, czy można przeprowadzić tę czynność środkami zdalnej komunikacji?*

Nie.

Streszczenie

e. *Wymogi czasowe*

Zgodnie z art. 183¹⁴ k.p.c., jeśli strony zawrą ugodę w wyniku mediacji, sąd, o którym jest mowa w art. 183¹³, na wniosek strony niezwłocznie przeprowadza postępowanie co do zatwierdzenia ugody zawartej w ten sposób. W praktyce, długość okresu prowadzenia postępowania zależy od sądu i wynosi od 1 miesiąca nawet do 1 roku (wyjątkowo) w niektórych sądach.

f. *Koszty*

Od wniosku o zatwierdzenie ugody zawartej w mediacji nie pobiera się opłat.

STRESZCZENIE POLSKIEGO

NARZĘDZIA NAJLEPSZYCH PRAKTYK

do uznawania i wykonywania porozumień w sprawach rodzinnych
dotyczących dzieci w Unii Europejskiej
(Porozumienie o braku powrotu)

Uniwersytet
Wrocławski

Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

This project was funded by the European Union's Justice
Program (2014-2020)

Polskie Narzędzie Najlepszych Praktyk do uznawania i wykonywania porozumień w sprawach rodzinnych dotyczących dzieci w Unii Europejskiej

Autorzy:

Część polska:

Dr. hab. Agnieszka Frąckowiak-Adamska,
Uniwersytet Wrocławski

Część ogólna UE:

Juliane Hirsch, LL.M., Consultant on Private
International Law and International Family Law

Tłumaczenie: Dorota Młodzianowska-Pilczuk
Edycja I. 2020 r.
Berlin

(c) J. Hirsch & A. Frąckowiak-Adamska, all rights reserved

Projekt AMICABLE to współfinansowany przez UE projekt opracowany przez koordynatora projektu MiKK - International Mediation Centre for Family Conflict and Child Abduction. Projekt jest realizowany przez Konsorcjum Partnerów z czterech różnych krajów UE: Uniwersytet Mediolano-Bicocca (Włochy), Uniwersytet Wrocławski (Polska), Uniwersytet w Alicante (Hiszpania) i MiKK (Niemcy). Partnerzy Konsorcjum opracowali dla swoich krajów cztery specyficzne dla danego kraju Narzędzia Dobrych Praktyk. Więcej szczegółów na temat projektu AMICABLE znajduje się na stronie internetowej projektu: <https://www.amicable-eu.org/>

Konsorcjum projektowe:

 Universitat d'Alacant
Universidad de Alicante

 UNIVERSITÀ DEGLI STUDI
DI MILANO
BICOCCA

 Uniwersytet
Wrocławski

 MiKK
MiKK e.V. International Mediation Centre for Family Conflict and Child Abduction

Streszczenie

Krok 1

Polska

Streszczenie – Międzynarodowe uprowadzenie dziecka – porozumienie o braku powrotu

w przypadkach przeniesienia jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej do państwa, do którego dziecko zostało zabrane (Sprawy, w których nie nastąpiła zmiana międzynarodowej jurysdykcji muszą być rozstrzygane w sposób opisany w streszczeniu – Międzynarodowe uprowadzenie dziecka – porozumienie o powrocie)

(Szczegółowe omówienie zagadnienia można znaleźć w Polskim Narzędziu Najlepszych Praktyk)

Międzynarodowe uprowadzenie dziecka wewnątrz UE: Rodzice dziecka (10 I.), którzy nie pozostają w związku małżeńskim rozstają się, przy czym miejsce zwykłego pobytu dziecka znajduje się w Państwie B. Rodzice wspólnie wykonują prawo do opieki nad dzieckiem. Matka, działając wbrew woli ojca, zabiera dziecko do swojego kraju ojczystego, czyli do Polski, z zamiarem osiedlenia się tam. Ponieważ matka nie wydaje dobrowolnie dziecka, ojciec występuje do właściwego sądu w Polsce o orzeczenie powrotu dziecka na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. dotyczącej uprowadzenia dziecka.

Równoległe do postępowania toczącego się w trybie konwencji haskiej rodzice podejmują specjalistyczną mediację, dochodząc do porozumienia w sprawie powrotu, które reguluje najważniejsze aspekty sytuacji w następujący sposób:

- Matka i dziecko nie powrócą, lecz od tej chwili zamieszkają w Polsce.
- Rodzice będą nadal wspólnie wykonywać prawo do opieki nad dzieckiem.
- Ojciec i dziecko będą utrzymywać regularne kontakty (określone szczegółowo z uwzględnieniem pokrycia kosztów przejazdów).
- Ojciec będzie przekazywał co miesiąc ustaloną kwotę alimentów na utrzymanie dziecka (określone szczegółowo w porozumieniu).

Krok I: UE / Przeprowadzenie analizy międzynarodowych ram prawnych pozwalającej na ustalenie kraju, w którym uzyskanie stwierdzenia prawnie obowiązującego porozumienia rodzinnego oraz jego wykonalności zapewni najefektywniejsze skorzystanie z mechanizmu transgranicznej uznawalności i wykonalności prawa unijnego / międzynarodowego.

Ponieważ analizujemy przypadek międzynarodowego uprowadzenia dziecka, w którym nastąpiło przeniesienie **międzynarodowej jurysdykcji w sprawach odpowiedzialności rodzicielskiej** na podstawie art. 10 rozpo-

ządzenia Bruksela IIa (stanowiącego odpowiednik art. 7 konwencji haskiej z 1996 r. o ochronie dziecka), należy uznać idealnym punktem wyjściowym jurysdykcji w celu uznania porozumienia o braku powrotu za prawnie wiążące i wykonalne jest Polska, czyli kraj, do którego zabrano dziecko.

Taki przypadki są dużo łatwiejsze niż sytuacje, w których nie nastąpiło przeniesienie międzynarodowej jurysdykcji. Regulacje prawa krajowego mogą, jednak, utrudnić sądowi rozpatrującemu wniosek na podstawie konwencji haskiej lub innemu organowi, nadanie mocy wiążącej porozumieniu zawierającemu wszystkie wy-

Streszczenie

mienione powyżej elementy w terminie sześciu tygodni przewidzianym w art. 11(3) rozporządzenia Bruksela IIa. Dla stron, które wynegocjowały porozumienie o braku powrotu najistotniejsze znaczenie ma **uniknięcie sytuacji, w której obowiązuje ono jedynie częściowo**. W przypadku zakończenia postępowania prowadzonego na podstawie konwencji haskiej w sprawie powrotu wydaniem orzeczenia o jego braku zanim dojdzie do potwierdzenia wiążącej mocy prawnej i wykonalności uzgodnionych warunków braku powrotu, ustaleń w zakresie wykonywania prawa do opieki oraz kontaktów, mamy *de facto* do czynienia z porozumieniem obowiązującym częściowo i będącym potencjalnie źródłem nowych konfliktów.

zwykle objętych typowymi porozumieniami dotyczącymi powrotu ma, na podstawie prawa krajowego, sąd, który rozpoznaje sprawę o powrót w trybie konwencji haskiej.

Do postępowań wszczętych w dniu 1 sierpnia 2022 r. i później, stosuje się nowe (przekształcone) rozporządzenie Bruksela IIa, pozwalające na prorogację międzynarodowej jurysdykcji na mocy art. 10 nowego rozporządzenia, patrz art. 9 rozporządzenia Bruksela IIa (wersja przekształcona). W motywie 22 preambuły nowe rozporządzenie zachęca ponadto państwa członkowskie, które przeprowadziły skoncentrowanie jurysdykcji, do rozważenia „umożliwienia sądowi, do którego na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. wniesiono pozew lub wniosek o powrót dziecka, wykonywanie również jurysdykcji uzgodnionej lub uznanej przez strony zgodnie z niniejszym rozporządzeniem w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, w przypadku gdy strony osiągnęły porozumienie w trakcie postępowania w sprawie powrotu dziecka. Porozumienia takie powinny obejmować porozumienia przewidujące zarówno powrót dziecka, jak i odstąpienie od powrotu dziecka. Jeżeli uzgodniono odstąpienie od powrotu, dziecko powinno pozostać w państwie członkowskim nowego zwykłego pobytu, a jurysdykcję w odniesieniu do wszelkich przyszłych postępowań w sprawie pieczy nad dzieckiem należy ustalić na podstawie nowego zwykłego pobytu dziecka.”

W zamieszczonym poniżej skrótowym omówieniu prawa krajowego przedstawiono sytuację prawną w warunkach obowiązującego obecnie rozporządzenia Bruksela IIa. Ponieważ analiza dotyczy przypadków, w których nastąpiło przeniesienie międzynarodowej jurysdykcji, będzie ona najprzydatniejsza dla spraw toczących się na podstawie rozporządzenia Bruksela IIa (w wersji przekształconej), bowiem pozwala na podkreślenie, jakie kompetencje w zakresie stwierdzenia mocy obowiązującej i wykonalności porozumień w sprawach

Streszczenie

Krok 2

Krok 2: W jaki sposób sąd, przed którym w Polsce zawisła sprawa w trybie konwencji haskiej o powrót dziecka może pomóc w uzyskaniu stwierdzenia prawnie wiążącej mocy i wykonalności porozumienia dotyczącego powrotu? Czy sąd, który rozpoznaje wniosek w postępowaniu toczącym się w trybie konwencji haskiej może nadać całemu porozumieniu moc prawnie wiążącą i wykonalność jednocześnie z zakończeniem tego postępowania? Jeśli nie, co sąd, przed którym toczy się postępowanie w trybie konwencji haskiej o powrót może uczynić, aby pomóc w jak najszybszym uzyskaniu mocy wiążącej pozostałej części porozumienia w Polsce?

(1) *Który sąd krajowy jest właściwy do orzekania w postępowaniu o powrót prowadzonym w trybie konwencji haskiej? Czy istnieje wyspecjalizowana/skoncentrowana jurysdykcja do rozpoznawania spraw w trybie konwencji haskiej?*

W 2018 r. Polska przeprowadziła reformę postępowania cywilnego i wprowadziła skoncentrowanie jurysdykcji z zamiarem poprawy funkcjonowania konwencji oraz realizacji celu szybkiego prowadzenia postępowań w sprawach o powrót. Zgodnie z przepisami polskiego prawa wnioski o wszczęcie postępowania w trybie konwencji haskiej w sprawie o powrót składa się w pierwszej instancji w jednym z 11 sądów okręgowych (w Białymstoku, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Rzeszowie, Szczecinie, Warszawie, Wrocławiu). Sądem drugiej instancji jest Sąd Apelacyjny w Warszawie (art. 569¹ k.p.c.).

Art. 578² § 1 k.p.c. stanowi, że w postępowaniu w sprawach o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką prowadzonych na podstawie konwencji haskiej z 1980r. obowiązuje zastępstwo uczestników postępowania przez adwokatów lub radców prawnych. Wyjątki przewidziano w niewielu przypadkach wskazanych w § 2 (gdy uczestnikiem postępowania, jego organem, jego przedstawicielem ustawowym lub pełnomocnikiem jest: 1) sędzia; 2) prokurator; 3) notariusz; 4) profesor lub doktor habilitowany nauk prawnych; 5) adwokat; 6) radca prawny; 7) radca Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej). W sprawach toczących się w trybie konwencji haskiej odpis wniosku oraz zawiadomienie o terminie rozprawy należy doręczyć właściwemu prokuratorowi.

(2) *Czy krajowe prawo procesowe pozwala sądowi rozpoznającemu sprawę w trybie konwencji haskiej (zakładając, że doszło do przeniesienia międzynarodowej jurysdykcji) na stwierdzenie mocy obowiązującej, a także wykonalności wszystkich części porozumienia (ustaleń dotyczących braku powrotu, opieki oraz kontaktów, a nawet spraw dotyczących alimentów)?*

W wyniku reformy z 2018 r. doszło do rozdzielenia kompetencji do rozpoznawania spraw toczących się na podstawie konwencji haskiej (przyznanych sądom okręgowym) od kompetencji do rozpoznawania w zwykłym trybie spraw dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz alimentów (przyznanych sądom rejonowym). Ponadto, ustawa stanowi wyraźnie (art. 598² § 1 k.p.c.), że w czasie trwania postępowania toczącego się na podstawie konwencji haskiej z 1980 r. nie można rozstrzygać w przedmiocie władzy rodzicielskiej. Postępowanie w tych sprawach sąd zawiesza z urzędu z chwilą otrzymania informacji o wniesieniu wniosku w przedmiocie odebrania osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką. Po zakończeniu postępowania o odebranie osoby podlegającej władzy rodzicielskiej lub pozostającej pod opieką sąd podejmie zawieszono postępowanie. Orzecznictwo wskazuje na przyjęcie przez sądy określonej interpretacji, zgodnie z którą sąd rozpoznający sprawę w trybie konwencji haskiej nie jest sądem właściwym do orzekania o władzy rodzicielskiej, sposobie jej wykonywania¹ ani ustalania miejsca zamieszkania dziecka².

(3) *Jeżeli sąd rozpoznający sprawę w trybie konwencji haskiej nie ma możliwości wydania orzeczenia, stwierdzającego, że porozumienie w całości ma moc prawną i jest wykonalne, w jaki sposób sąd może wykorzystać przepisy krajowego prawa procesowego, aby pomóc stronom w uzyskaniu stwierdzenia wiążącej mocy prawnej pozostałej części porozumienia w Państwie B (bezpośredni kontakt między sądami itp.)? Przeprowadzona analiza wykazała, że w Polsce nie jest możliwe uzyskanie stwierdzenia wiążącej mocy prawnej w odniesieniu do całego porozumienia. Podczas postępowania toczącego się na podstawie konwencji haskiej zwykłe sądy rodzinne nie mogą orzekać o władzy rodzicielskiej (w tym o zmianie miejsca zamieszkania dziecka). Należy przy tym zauważyć, że w Polsce władza rodzicielska nie obejmuje kontaktów, w*

1 Sąd Okręgowy w Gliwicach, 26.11.2015, III Ca 1088/15.

2 Sąd Okręgowy w Suwałkach, 24.04.2017, I Ca 119/17.

Streszczenie

związku z czym teoretycznie jest możliwe uregulowanie zarówno ich kwestii jak również sprawy alimentów podczas postępowania prowadzonego na podstawie konwencji haskiej (jeśli rodzicom uda się przekonać sąd, że nastąpiło przeniesienie międzynarodowej jurysdykcji do Polski).

W przypadku zawarcia przez rodziców opisanego powyżej porozumienia rodzicielskiego w procesie mediacji, pojawia się możliwość zatwierdzenia porozumienia przez sąd na podstawie art. 183 k.p.c. Uzyskanie zatwierdzenia wymaga złożenia wniosku przez jedno z rodziców. Sąd dokonuje zatwierdzenia ugody zawartej przed mediatorem pod warunkiem, że nie narusza ona przepisów prawa i jest zgodna z zasadami współżycia społecznego, nie stanowi obejścia prawa, nie jest niezrozumiała ani nie zawiera sprzeczności. Po zatwierdzeniu przez sąd ugoda zawarta przed mediatorem wywiera ten sam skutek prawny jak ugoda zawarta przed sądem (art. 183¹⁴ § 1 k.p.c.).

Mało prawdopodobne wydaje się uzyskanie zatwierdzenia ugody w terminie sześciu tygodni, nałożonym przepisem art. 11(3) rozporządzenia Bruksela IIa.

Nie zidentyfikowano możliwości udzielenia stronom przez sąd rozpoznający sprawę w trybie konwencji haskiej pomocy w uzyskaniu stwierdzenia w Państwie B wiążącej mocy prawnej pozostałej części zawartego przez nie porozumienia.